

**OG'ZAKI VA YOZMA ISPAN NUTQIDA GRAMMATIK
VARIANTLARNING STATISTIK MODELLASHTIRILISHI**

Nishanova Zulayxo Ilxomjanovna

O'zbekiston davlat jaxon tillari universiteti

Ispan tili amaliy fanlar kafedrası stajor-o'qituvchi

e-mail: zulaykhonishanova@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur ilmiy tezisda zamonaviy ispan tilining og'zaki va yozma shakllarida kuzatiladigan grammatik variantlarning taqsimlanish xususiyatlari statistik modellashtirish asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi turli kommunikativ muhitlarda (spontan og'zaki nutq va normativ yozma matnlar) grammatik birliklarning variantlilik darajasini aniqlash hamda ularning funksional va struktur omillar bilan bog'liqligini empirik jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqot materiali sifatida autentik og'zaki nutq korpuslari va zamonaviy ispan yozma matnlaridan iborat tanlanma ma'lumotlar bazasi qo'llanildi. Grammatik variantlarning chastotasi, taqsimoti va o'zaro bog'liqligi regressiya modellari hamda ehtimollik tahlili orqali modellashtirildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, og'zaki va yozma nutq o'rtasidagi grammatik farqlar faqat stilistik emas, balki chuqur kognitiv va diskursiv omillar bilan belgilanadi. Tadqiqot ispan tili grammatikasining variativ tabiatini yoritishga xizmat qiladi hamda korpus lingvistikasi va statistik metodlarning integratsiyalashgan yondashuvini taklif etadi.*

Kalit so'zlar: *ispan tili grammatikasi; grammatik variativlik; og'zaki va yozma nutq; statistik modellashtirish; korpus lingvistikasi; ehtimollik tahlili; diskursiv omillar; grammatik norma.*

Аннотация: *В данной научной тезисной работе на основе статистического моделирования анализируются особенности*

распределения грамматических вариантов, наблюдаемых в устной и письменной формах современного испанского языка. Основной целью исследования является выявление степени грамматической вариативности в различных коммуникативных средах (спонтанная устная речь и нормативные письменные тексты), а также эмпирическое обоснование ее связи с функциональными и структурными факторами. В качестве материала исследования использованы аутентичные корпуса устной речи и выборочная база данных современных письменных текстов на испанском языке. Частотность, распределение и взаимосвязь грамматических вариантов моделировались с использованием регрессионных моделей и вероятностного анализа. Полученные результаты показывают, что грамматические различия между устной и письменной речью обусловлены не только стилистическими, но и глубинными когнитивными и дискурсивными факторами. Исследование способствует раскрытию вариативной природы грамматики испанского языка и предлагает интегрированный подход, объединяющий методы корпусной лингвистики и статистического анализа.

Ключевые слова: грамматика испанского языка; грамматическая вариативность; устная и письменная речь; статистическое моделирование; корпусная лингвистика; вероятностный анализ; дискурсивные факторы; грамматическая норма.

Annotation: This scientific abstract analyzes the distributional characteristics of grammatical variants observed in the oral and written forms of contemporary Spanish on the basis of statistical modeling. The main objective of the study is to determine the degree of grammatical variability in different communicative environments (spontaneous spoken discourse and normative written texts) and to empirically substantiate its correlation with functional and structural factors. Authentic spoken language corpora and a

selected database of modern Spanish written texts were used as research material. The frequency, distribution, and interrelation of grammatical variants were modeled using regression models and probabilistic analysis. The results demonstrate that grammatical differences between spoken and written discourse are determined not only by stylistic factors but also by deeper cognitive and discursive mechanisms. The study contributes to elucidating the variable nature of Spanish grammar and proposes an integrated approach combining corpus linguistics and statistical methods.

Keywords: *Spanish grammar; grammatical variability; spoken and written discourse; statistical modeling; corpus linguistics; probabilistic analysis; discursive factors; grammatical norm.*

Grammatik variativlik til tizimining ichki moslashuvchanligini aks ettiruvchi muhim lingvistik hodisa bo'lib, u bir xil grammatik funksiyaning turli struktur shakllar orqali ifodalanishini nazarda tutadi. Zamonaviy lingvistik tadqiqotlarda variativlik preskriptiv norma doirasidan tashqarida, real nutq faoliyatining ajralmas qismi sifatida talqin qilinmoqda. Ispan tilida grammatik variantlarning mavjudligi tarixiy rivojlanish, diskursiv ehtiyojlar hamda kognitiv jarayonlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning faollashuvi kommunikativ sharoitga bevosita bog'lanadi.

Og'zaki va yozma nutq o'rtasidagi farqlar grammatik variantlarning tanlanish mexanizmlarini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Og'zaki nutqda iqtisodiylik va spontanlik tamoyillari ustuvor bo'lsa, yozma nutqda strukturaviy aniqlik va normativlik talablariga moslashish kuzatiladi. Natijada bir xil grammatik kategoriya doirasida variantlarning funksional taqsimoti yuzaga keladi. Mazkur tadqiqot empirik asosga tayangan holda amalga oshirildi. Tadqiqot materiali sifatida zamonaviy ispan tilining og'zaki va yozma shakllarini qamrab oluvchi autentik matnlar tanlab olindi. Og'zaki nutq namunalariga dialogik va monologik diskurslardan iborat transkripsiyalangan materiallar, yozma nutq korpusiga esa publitsistik, ilmiy

va rasmiy matnlar kiritildi. Tanlanma korpus grammatik variantlarning maksimal darajada ifodalanishini ta'minlash maqsadida funksional va janr jihatidan muvozanatlashgan holda shakllantirildi.

Tahlil jarayonida grammatik variantlarning chastotasi va taqsimoti statistik modellar yordamida aniqlanib, ularning nutq turi bilan bog'liqligi ehtimollik asosida baholandi. Statistik modellash grammatik birliklarning tanlanishida qaysi omillar yetakchi rol o'ynashini aniqlash imkonini berdi hamda subyektiv kuzatuvlardan qochishga xizmat qildi. Og'zaki ispan nutqida grammatik variantlarning faolligi, avvalo, diskursiv moslashuv va kommunikativ tezkorlik bilan izohlanadi. Bu turdagi nutqda sintaktik soddalashuv, klitik birliklarning qisqarishi hamda zamon-aspekt shakllarining semantik neytrallasuvi kabi hodisalar tez-tez uchraydi. Grammatik variantlarning tanlanishi ko'pincha kontekst, suhbatdoshlar o'rtasidagi munosabat va nutqning pragmatik maqsadi bilan belgilanadi.

Statistik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, og'zaki nutqda normativ variantlardan chetga chiqish tizimli xarakterga ega bo'lib, tasodifiy hodisa sifatida baholanmaydi. Aksincha, bunday variantlar kommunikativ samaradorlikni oshirishga xizmat qiluvchi barqaror tendensiyalar sifatida namoyon bo'ladi. Yozma ispan nutqida grammatik variantlarning qo'llanilishi nisbatan cheklangan bo'lib, norma va kodifikatsiyaga yo'naltirilganlik bilan tavsiflanadi. Biroq statistik tahlil yozma matnlarda ham mutlaq barqarorlik mavjud emasligini ko'rsatadi. Ayrim grammatik variantlar janr, matnning maqsadi va auditoriya omillariga bog'liq holda faollashadi.

Yozma nutqda variantlarning tanlanishi ongli va rejalashtirilgan jarayon sifatida kechib, grammatik birliklarning semantik aniqligini ta'minlashga qaratilgan bo'ladi. Bu holat yozma nutqning institutsional xarakteri bilan bevosita bog'liq bo'lib, statistik modellar orqali aniqlangan tendensiyalar ushbu xususiyatni tasdiqlaydi. Og'zaki va yozma ispan nutqi o'rtasidagi qiyosiy statistik tahlil grammatik variantlarning taqsimotida

sezilarli farqlar mavjudligini ko'rsatadi. Mazkur farqlar faqat chastotaviy emas, balki funksional xarakterga ham ega bo'lib, grammatik variantlarning nutq turiga moslashgan holda tanlanishini tasdiqlaydi. Statistik modellashtirish natijalari grammatik variativlikning tizimli va bashorat qilinadigan hodisa ekanligini ko'rsatib, uning til tizimidagi muhim o'rnini yoritadi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot og'zaki va yozma ispan nutqida grammatik variantlarning qo'llanish xususiyatlarini statistik modellashtirish asosida tahlil qilishga bag'ishlandi. Tadqiqot jarayonida olingan empirik natijalar grammatik variativlikning tasodifiy hodisa emas, balki nutq turi, diskursiv sharoit hamda funksional omillar bilan tizimli ravishda bog'langan murakkab til hodisasi ekanligini tasdiqladi. Bu holat ispan tili grammatikasini yagona va barqaror norma doirasida talqin qilishning cheklanganligini ko'rsatadi.

Statistik tahlil natijalari og'zaki nutqda grammatik variantlarning nisbatan yuqori darajada faollashishini aniqlab berdi. Ushbu tendensiya og'zaki nutqning spontanligi, interaktivligi va kommunikativ tejamkorlik tamoyillari bilan izohlanadi. Yozma nutqda esa grammatik variantlarning tanlanishi ko'proq normativlik va strukturaviy aniqlikka yo'naltirilgan bo'lib, ularning taqsimoti janr va kommunikativ maqsadga bog'liq holda shakllanadi. Shu tariqa, og'zaki va yozma nutq o'rtasidagi grammatik farqlar nafaqat chastotaviy, balki funksional xarakterga ham ega ekanligi aniqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Hojiyev, A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati., Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2002, 256 b.
2. Madvaliyev, A. Zamonaviy tilshunoslik asoslari., Toshkent: Fan va texnologiya, 2018, 312 b.
3. Mirtojiyev, M. O'zbek tili grammatikasi va nutq masalalari., Toshkent: Fan, 2010, 228 b.
4. Rahmatullayev, Sh. Umumiy tilshunoslik., Toshkent: Universitet, 2007, 364 b.

5. Sayfullayeva, R. Lingvistik tadqiqot metodlari., Toshkent: Akademnashr, 2015, 190 b.
6. Tursunov, U. Muxtorov, J. Hozirgi zamon o'zbek tili (nazariy grammatika)., Toshkent: O'qituvchi, 2008, 412 b.
7. Yo'ldoshev, B. Matn va diskurs lingvistikasi., Toshkent: Fan va texnologiya, 2019, 175 b.